ЗНО В ОПИТУВАННЯХ

Конспекти
з української літератури

ZNOVOO
Готуйся до ЗНО разом з нами

Пісні Марусі Чурай

«Засвіт встали козаченьки»

Сюжет

У пісні йдеться про те, як козаченьки, що «засвіт встали», вирушають у похід. Козак заспокоює свою кохану Марусю та просить її помолитись Богу за нього. Проводжає мати свого сина в далеку дорогу й просить його «через чотири недільки» додому вертатись. Молодий козак не вірить, що швидко повернеться з походу, бо «кінь вороненький в воротях спіткнувся». Син не знає, чи вернеться живим, чи ляже в полі, а тому просить матір прийняти його кохану Марусеньку «як рідну дитину». Мати бідкається, що ж то за час настав, «щоб чужая дитиночка За рідную стала».

Тема: зображення походу козаків, розлучення хлопця з матінкою і коханою.
Ідея: звернення сина до матері, щоб вона прийняла його кохану як свою дитину.
Жанр: літературна козацька пісня.

«Віють вітри, віють буйні»

Сюжет

Пісня Марусі Чурай «Віють вітри, віють буйні» передає почуття самотньої дівчини, яка страждає в розлуці з «милим, чорнобривим». Для неї це – «люте горе», вона себе порівнює з билинкою в полі, що росте на піску, без роси, на сонці. Починається твір поетичним паралелізмом (дерева гнуться – сльози не ллються) і закінчується риторичними питальними та окличними реченнями. Має струнку організацію, дуже мелодійний, і донині користується популярністю.

Тема: відтворення страждань дівчини за своїм милим.
Ідея: возвеличення щирого почуття кохання.

Історичні пісні

«Ой Морозе, Морозенку»

Паспорт твору:

Тема: оспівування боротьби козаків під керівництвом Морозенка з татарами.
Ідея: возвеличення мудрості, мужності козацького ватажка; засудження жорстокості, підступності татарських поневолювачів.
Основна думка: нічого не бояться козаки, заради щасливого життя народу вони ладні пожертвувати власним життям; народ, що б'ється за свою незалежність, неодмінно переможе.
Жанр: історична пісня.

Композиція:

Твір має свого роду обрамлення — починається і закінчується уславленням мужності козацького ватажка Морозенка.
Експозиція: похід козаків на татар під керівництвом Морозенка.
Зав'язка: бій з ворогом.
Кульмінація: полон та катування героя.
Розв'язка: сум матінки-України з приводу смерті свого сина.

«Чи не той то хміль...»

Паспорт твору:

Тема твору: зображення перемоги козаків під проводом Богдана Хмельницького у битві під Жовтими Водами.
Ідея твору: уславлення винахідливості та мужності талановитого полководця Богдана Хмельницького.
Основна думка: народ не забуває та оспівує в піснях своїх героїв.
Рід літератури: ліро-епічний твір.
Жанр: історична пісня.

Композиція:

Експозиція: Богдан Хмельницький воює проти ляхів.
Зав'язка: Хмельницький з військом прибуває до Жовтих Вод.
Розвиток подій: до Жовтих Вод «їде ляхів сорок тисяч», Хмельницькому допомагають татари у битві проти ляхів.
Кульмінація: перемога над ненависним ворогом, бо «утікали вражі ляхи».
Розв'язка: «не по однім ляшку зосталась вдовиця».

«Дума про Марусю Богуславку»

Паспорт твору:

Тема «Маруся Богуславка»: відтворення часів боротьби українського народу з турками та тривалого перебування козаків у ворожому полоні, яким прагне допомогти Маруся Богуславка.
Ідея «Маруся Богуславка»: засудження поневолення, страждань, яких зазнали українці під час нападу турків, віра у щасливе вільне життя.
Основна думка: скільки горя, поневірянь зазнав народ у боротьбі з загарбниками, тільки мужність, рішучість українців позбавить їх від ворожого гніту, приниження. Жанр «Маруся Богуславка»: народна дума невільницького циклу.

Композиція:

Вступ: розповідь про те, як козаки перебували в ув'язненні у пана турецького.
Основна частина: обіцяння Марусі звільнити запорожців з неволі після від'їзду турецького пана до мечеті.
Закінчення: Маруся дотрималася обіцянки — визволила козаків з неволі; відмова героїні тікати на рідну землю.

«Ой летіла стріла»

Паспорт твору:

Тема: оспівування суму за вбитим стрілою вдовиним сином.
Ідея: висловлення співчуття до загиблого.
Основна думка: Ой матінка плаче, / Поки жити буде, / А сестриця плаче, / Поки не забуде; / А миленька плаче, / Поки його бачить...

Композиція:

Експозиція: діалог про причину смерті вдовиного сина.
Зав'язка: приліт трьох рябеньких зозуль.
Кульмінація: оплакування матері, сестри, миленької, смерть героя.
Розв'язка: смерть рідної людини — одвічна пам'ять про неї.

"Повість минулих літ"

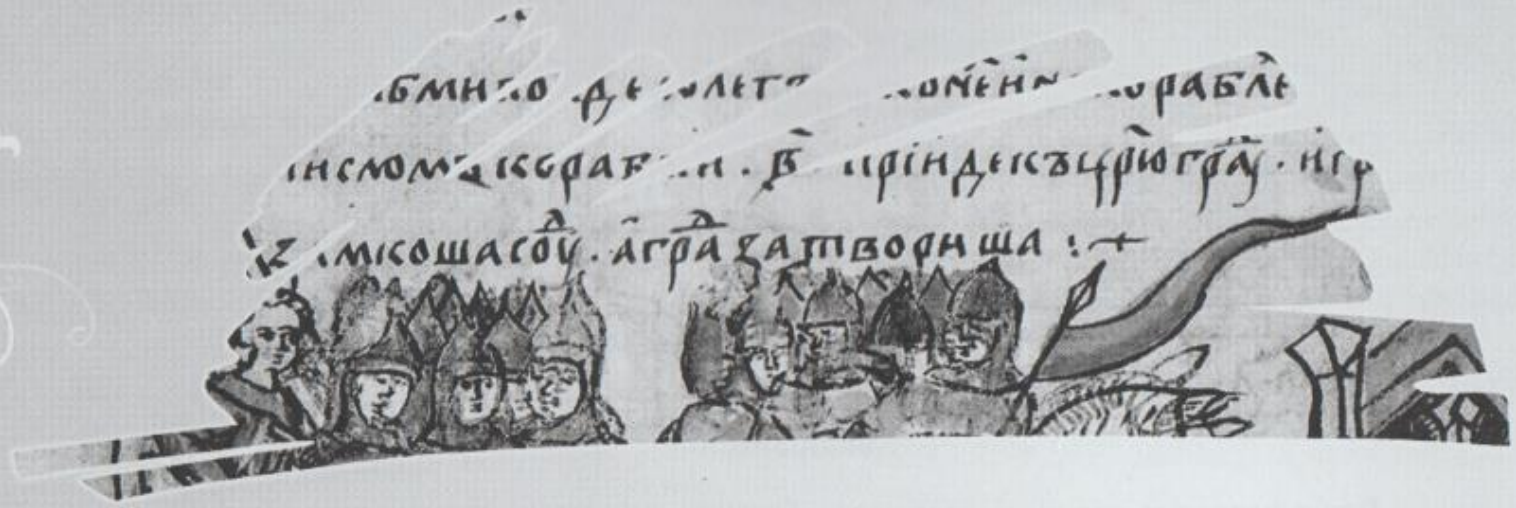

Жанр: літопис (хронологічний виклад важливих подій із історії Київської Русі)
Автор: Нестор Літописець (чернець Києво-Печерського монастиря, бл. 1055-1113)
Основні мотиви: заклики до єдності Руської землі, любов до неї, занепокоєння через князівські усобиці та напади кочових народів.

Особливості літопису:

- перший літописний твір про історію й витоки Київської держави, що зберігся. Літописець розповідає напівлегендарну версію заснування Києва, про початки Київської держави, її перших князів тощо;
- побудований на особистих спостереженнях автора й розповідях, які він почув;
- містить не тільки розповідь про історичні події, але й оповідання, перекази, байки, використовує художні засоби, має художню цінність.

Сюжет

У сюжетній структурі твору значне місце займає серія оповідей про княгиню Ольгу, князя Святослава, сказання про Бориса і Гліба, опис невдалого походу Ігоря Святославовича, розповідь про смерть Феодосія Печерського; закінчується літопис смертю Святополка (1113 р.).

"Слово про похід Ігорів"

Паспорт твору:

Літературний рід: ліро-епос.
Жанр: героїчна поема (на думку деяких літературознавців — повість, літописна повість).
Тема: зображення невдалого походу новгород-сіверського князя Ігоря на половців 1185 р.
Головна ідея: заклик руських князів до єднання для спільної боротьби проти зовнішніх ворогів.
Головні герої: князі Ігор, Святослав і Всеволод; Ярославна (дружина Ігоря); половці Овлур, Гзак і Кончак.

Сюжет:

Похід князя Ігоря разом із братом Всеволодом, незважаючи на пророче затемнення сонця (тут також іде детальний історичний екскурс у минуле Русі) — лихі віщування природи, другий бій і поразка війська Ігоря — плач руських жінок — віщий «мутен сон» київського князя Святослава та його «золоте слово, з сльозами змітане», звернене до руських князів — плач Ярославни в Путивлі на забралі, звертання її до сил природи — князь Ігор у полоні — утеча його з неволі з допомогою Овлура — погоня половців за князем — зустріч на рідній землі й уславлення Ігоря та його дружини.

Головні герої:

Князь Ігор; Ігорів брат Всеволод Святославич(названо буй-туром), князь курський і трубецький; Ігорів небіж Святослав Ольгович, князь рильський; дружина Ігоря —- Ярославна; половці: Овлур, Гзак, Кончак

Композиція:

Простежуються, хоча не позначаються, частини: вступ, або заспів, основна частина і закінчення, або кінцівка:
- вступ (пісня Бояна) — роздуми автора над манерою описування подій;
- основна частина (кілька оповідань):
1)виступ Ігоревої дружини;
2)похід;
3)битви з половцями;
4)сон і «золоте слово» Святослава;
5)«плач Ярославни»;
6)втеча Ігоря з полону;
- закінчення (величання Ігоря, князів і дружини)

Григорій Сковорода

Цитата про письменника:

«Добрими старими шляхами, обминаючи казенні «стовпи неотесані», але не обминаючи доріг європейської науки, мандрував по Україні і сіяв у людських серцях мудрість любові та самопізнання, задоволення в сродній праці та совісті – як чистий кришталь»

"De libertate"

Паспорт твору:

Рід літератури: лірика
Вид лірики: філософсько-громадянська
Жанр: ода.
Тема: роздуми про волю як найбільшу суспільну цінність і про Б. Хмельницького як взірця боротьби за свободу.
Мотиви: возвеличення свободи як найбільшої суспільної цінності; прославляння Б. Хмельницького, борця за свободу рідного народу, яка є найбільшим багатством людини.

"Всякому місту — звичай і права"

Паспорт твору:

Рід літератури: лірика.
Жанр: філософсько-сатирична поезія.
Тема: сатиричне зображення панів, чиновників, купців, дворянсько-бюрократичної системи управління.
Ідея: ушанування справжніх життєвих цінностей; засудження і висміювання моральних вад тогочасного суспільного життя; поштовх до розуміння, що життєва суєта не дає можливості людині збагнути суть життя.

"Бджола та шершень"

Паспорт твору:

Рід: ліро-епос.
Жанр: літературна байка.
Тема: розповідь про важливу роль праці за покликанням (тема «сродної» праці), розкриття суперечності між трудовим способом життя і паразитичним існуванням.
Ідея: уславлення улюбленої праці, яка є стимулом життя; засудження паразитичного способу існування. Праця має стати для людини природною потребою і «найсолодшою поживою» (ідея спорідненої праці).

Іван Котляревський

Цитати про письменника:

«Він урахував те, що біля колиски нової української літератури були вічно свіжі джерела – римські класики, яких у нас тоді знали, читали в оригіналах, а бурсаки-семінаристи мали звичай перелицьовувати та пересаджувати їх на український ґрунт...»

«Він зробив цю м'яку, виразну, сильну, багату мову літературною, і українська мова, яку тоді вважали місцевою говіркою, з його легкої руки залунала так голосно, що звуки її рознеслись по всій Росії... »

"Енеїда"

Перший український твір, написаний живою українською народною мовою

Паспорт твору:

Рід літератури: ліро-епос.
Жанр: епічна бурлескно-травестійна поема (епічна — бо в ній події подаються в розповідній формі; травестійна — бо античні герої «перевдягнені» в українське вбрання, перенесені в історичні умови українського життя; бурлескна — бо події і люди змальовуються здебільшого в жартівливо-знижувальному тоні).
Тема: змалювання життя українського суспільства кінця XVIII ст.
Ідея: утвердження безсмертності українського народу, його ментальності, культури, волелюбності; засудження негативних соціальних явищ українського суспільства кінця XVIII ст.
Головні герої: Еней, його батько Анхіз, мати Венера; друзі-троянці: Низ та Евріал; верховний бог Зевс; боги: Еол, Нептун, Юнона; Дідона; цариця Цирцея; жриця бога сонця Сивілла; цар Латин, його дружина Амата та їх донька Лавінія; цар Турн.

Композиція:

Твір містить шість частин, які змістовно пов'язані з подорожжю Енея и тими пригодами, що трапилися з ним.
Експозиція: знаиомство з Енеєм і иого ватагою троянців, які нагадують козаків-запорожців, з їх завзяттям, хоробрістю, веселими звичаями і воиовничим настроєм.
Зав'язка: подорож Енея з троянцями у пошуках Італії.
Кульмінація: битва Енея з Турном, в результаті якої боги також розділились на два загони.
Розв'язка: перемога Енея над Турном, бо Зевс зглянувся на героя і став на иого бік: «Живе хто в світі необачно, / Тому нігде не буде смачно, / А більш, коли і совість жметь».

Характеристика Енея:

Прямий, як сосна, величавий,
Бувалий, здатний, тертий, жвавий...

Проблематика твору:

- соціальна нерівність;
- патріотизм народних мас, громадськии обов'язок;
- виховання маибутнього покоління;
- дружба і ворожість;
любов і ненависть;
- людяність і моральна нікчемність.

“Наталка Полтавка”

Паспорт твору:

Рід літератури: драма.
Жанр: соціально-побутова драма (сам Котляревський називає її «малоросійською оперою»).
Тема: зображення кохання бідної української дівчини-селянки, яка відстоює своє право на щастя.
Ідея: втілення народного ідеалу української дівчини, її моральної краси; засудження лицемірства, крутійства, хижацтва сільської верхівки в образах виборного і возного.
Художній напрям: поєднання ознак сентименталізму та просвітницького реалізму.
Герої: Наталка, Петро, Терпилиха, Микола, возний Тетерваковський і виборний Макогоненко.

Характеристика героїв

Петро, коханий Наталки

Петро працьовитий, сердечний, щирий, безкорисливий, має почуття власної гідності

Наталка Полтавка

Золото — не дівка!.. Окрім того, що красива, розумна, моторна і до всякого діла дотепна — яке в неї добре серце, як вона поважає матір свою, шанує всіх старших за себе, яка трудяща, яка рукодільниця, що й себе, й матір на світі держить

Горпина – мати Наталки

З одного боку, мати дуже любить свою дочку, піклується про її благо, виховала її доброю, чесною й працьовитою. З другого боку, в намаганні домогтися для дочки щастя мати завдає їй болю, змушує піти на самопожертву

Виборний Макогоненко

Хитрии, як лисиця, і на всі сторони мотається, де не посій, там і уродиться. І уже де і чорт не зможе, то пошли Макогоненка — зараз докаже.

Возний Тетерваковський

Виступає збірним сатиричним образом судових чиновників, і хоч у п’єсі він показании не на службі, а в особистому житті, як залицяльник і наречении, усе одно в розмовах і поводженні він виявляє себе як здирник і хабарник.

Г. Квітка-Основ'яненко "Маруся"

Висловлювання про письменника:

«Для свого часу був кращим знавцем української літературної мови, виробленої на народній основі; він найактивніше утверджував думку про її великі естетичні спроможності та широкі перспективи, довів цю здатність, написавши перший прозовий твір нової української літератури...»

Паспорт твору:

Літературний рід: епос.
Жанр: повість (сентиментально-реалістична, соціально-побутова).
Тема: зображення життя українського селянства, праця, побут і звичаї народу.
Головна ідея: оспівування високих морально-етичних якостей простої людини.
Головні герої твору: Наум Дрот і його дружина Настя, їхня дочка Маруся; Василь (коханий Марусі), Олена (подруга Марусі).

Композиція:

Експозиція (християнський роздум про минущість усього земного, знайомство з головними героями, сім'єю Наума Дрота); зав 'язка (кохання з першого погляду Василя й Марусі); розвиток дії (Василь просить руки дочки в Наума Дрота, який йому відмовляє; хлопець іде на заробітки; Маруся в гаю потрапляє під зливу, хворіє); кульмінація (смерть Марусі); розв'язка (постриг Василя в ченці, його смерть через тугу за коханою; утіха Марусиних батьків у праці, молитвах, смиренні й спілкуванні з Богом).

Характеристика героїв

Маруся

«О, там вже на все село була і красива, і розумна, і багата, звичайна, та ще к тому тиха, і смирна, і усякому покірна».

Наум Дрот

«Наум Дрот був парень на усе село, де жив. Батькові і матері слухняний, старшим себе покірний, між товариством друзяка, ні півслова ніколи не збрехав, горілки не впивавсь і п'яниць не терпів, з ледачими не водивсь, а до церкви? Так хоч би і маленький празник, тільки піп у дзвін – він уже й там: свічечку обмінить, старцям грошенят роздасть і приньметься за діло; коли прочує яку бідність, наділить по своїй силі і совіт добрий дасть. За його правду не оставив же його і бог милосердний: що б то ні задумав, усе йому господь і посилав».

Василь

«Старшим боярином був з города парубок, свитник Василь. Хлопець гарний, русявий, чисто підголений; чуб чепурний, уси козацькі, очі веселенькі, як зірочки; на виду рум'яний, моторний, звичайний; жупан на ньому синій і китаєва юпка, поясом з аглицької каламайки підперезаний, у тяжинових штанях, чоботи добрі, шкапові, з підковами».

Настя Дрот

«Наградив його жінкою доброю, роботящою, хазяйкою слухняною; і що було Наум ні забажа, що ні задума, Настя (так її звали) ночі не проспить, усюди старається, б'ється і все зробить і достане, чого мужикові хотілось. Поважав же і він її, скільки міг, і любив її, як свою душу»

«Маруся» – перша повість в історії української літератури

«Батьком української прози» назвав Квітку-Основ'яненка Тарас Шевченко

Тарас Шевченко "Гайдамаки"

Висловлювання Шевченка про себе:

«Я добре знав, що живопис - моя майбутня професія, мій насущний хліб. І замість того, щоб вивчати її глибокі таїнства, та ще й під проводом такого вчителя, яким був безсмертний Брюллов, я компонував вірші...»

Паспорт твору:

Літературний рід: ліро-епос.
Жанр: поема (революційно-романтична, історико-героїчна, соціальна; перший український історичний роман у віршах).
Тема: боротьба українського народу проти польсько-шляхетського панування в Україні, змалювання широкої картини народного повстання 1768 р. під назвою Коліївщина на чолі з Максимом Залізняком та Іваном Гонтою.
Головні ідеї твору: необхідність перегорнути трагічну сторінку історії, по-сучасному оцінити минуле; заклик до єднання слов'янських народів; усвідомлення того, що здобуття незалежності — ідеал історичного розвитку нації; осмислення можливостей вирішення конфліктів між на-родами-сусідами, історичного примирення народів; складність історичної долі українського народу, невідворотність його боротьби за визволення; «крила» особи в злитості її боротьби з боротьбою свого народу.

Композиція:

Два вступи, одинадцять розділів, епілог, післямова (хоч і називається вона «Передмова»), гумористичне послання до передплатників.
Особливість композиції — наявність значної кількості вставних пісень і ліричних відступів, у яких поет виступає ніби співучасником подій

Особливості назви твору:

Свій твір Т.Шевченко назвав бунтарським іменем гайдамаків — учасників народного антишляхетського спалаху (Коліївщини), що вибухнув у 1768 р. на Правобережній Україні. Термін «гайдамаччина» (від тур. гайде — гнати, переслідувати) уперше зустрічається в документах 1717 р.

Сюжет:

У творі виразні дві сюжетні лінії: — визвольної боротьби (концептуально-історична центральна); — життя Яреми Галайди (історично-художня). Концептуально-історична сюжетна лінія охоплює в часовому художньому просторі десь півроку, тоді як Коліївщина тривала насправді якийсь місяць. Подібні відступи від життєвих фактів художньо виправдані. Шевченко писав не історію цього повстання, а поетичний твір і мав цілковите право на домисел. Поет намагався показати широкий розмах і велику силу повстанського руху, його могутній заряд суспільного перетворення.

Тарас Шевченко

"Катерина"

Паспорт твору:

Тема: доля жінки-матері у тогочасному суспільстві.
Ідея: гнівний осуд панської розбещеності, співчуття жінці-матері, захист знедолених. Ідея вільного кохання.
Композиція: чергування епічних та ліричних мотивів.

Образи:

Катерина — образ України.
Іван — образ байстрюка.
Офіцер — негідник (в кульмінації).
Колізія: трагічна (відцурався коханий, родина, суспільство).

"Кавказ"

Паспорт твору:

Жанр: сатирична поема з елементами лірики й героїки.
Тема: викриття загарбницької політики російського самодержавства, реакційної ролі церкви й дворянської моралі.
Ідея: співчуття поневоленим, схвалення патріотичної, мужньої боротьби горців, утвердження безсмертя народу; заклик до об'єднання зусиль народів для боротьби проти спільного ворога – російського царату.

"І мертвим, і живим, і ненародженим..."

Паспорт твору:

Літературний рід: ліро-епос.
Жанр: послання.
Вид лірики: патріотична (громадянська).
Провідні мотиви: критика української еліти, яка зневажає український народ, і заклик до соціального примирення заради відродження нації.

"Сон (У всякого своя доля...)"

Паспорт твору:

Літературний рід: ліро-епос.
Жанр: сатирична поема (політична сатира).
Провідний мотив: зображення справжньої суті російського імперського режиму.
Головні ідеї: засудження самодержавства й кріпосництва в Російській імперії, вірнопідданства й аморальності земляків-перевертнів.

Перший в українській літературі твір політичної сатири

"Заповіт"

Паспорт твору:

Літературний рід: лірика.
Жанр: ліричний вірш.
Вид лірики: громадянська.
Провідний мотив: заклик до повалення експлуататорського ладу й розбудови нового вільного суспільства.

І. Нечуй-Левицький "Кайдашева сім'я"

Паспорт твору:

Літературний рід: епос
Жанр: соціально-побутова повість
Тема твору: зображення реалістичних картин селянського побуту другої половини XIX ст.; акцент на дрібновласницьких натурах.
Ідея: засудження егоїстичних та індивідуалістських характерів.

Прототип сім'ї Кайдашів - сім'я Мазурів із кутка Солоний
Місце дії: село Семигори
Композиція: 9 розділів

Особливості повісті:

- Перший в українській літературі твір, який зображує життя української сім'ї в пореформений період.
- Зображення руйнування патріархальних відносин на селі та в сім'ї (син піднімає руку на батька).
- Діалоги в повісті рухають і розгортають дію.
- Всі епізоди виписані в гумористично-сатиричному плані.
- У повісті згадується понад 30 релігійних свят
-Повість багата фразеологізмами

Сюжет:

1. Експозиція – опис села Семигори, портрети головних героїв, розмова Карпа та Лавріна про одруження.
2. Зав'язка – одруження Карпа з Мотрею
3. Розвиток дії - постійні сутички в родині, одруження Лавріна з Мелашкою, проща Мелашки до Києва, смерть Омелька Кайдаша, розподіл спадщини.
4. Кульмінація – сутичка Мотрі з Марусею, внаслідок якої Маруся втратила око.
5. Розв'язка – примирення двох сімей після того, як засохла груша.

Характеристика основних персонажів

Омелько Кайдаш

«Широкі рукава закачались до ліктів; з-під рукавів було видно здорові загорілі жилаві руки. Широке лице було сухорляве й бліде, наче лице в ченця. На сухому високому лобі набігали густі дрібні зморшки. Кучеряве посічене волосся стирчало на голові, як пух, і блищало сивиною»

Маруся Кайдашиха

«Вже не молода, але й не стара, висока, рівна, з довгастим лицем, з сірими очима, з тонкими губами та блідим лицем»

Карпо

«Широкий в плечах, з батьківськими карими гострими очима, з блідуватим лицем. Тонкі пружки його блідого лиця з тонкими губами мали в собі щось неласкаве. Гострі темні очі були ніби сердиті»

Мелашка

«Була невелика на зріст, але рівна, як струна, гнучка, як тополя, гарна, як червона калина, довгообраза, повновида, з тонким носиком..."

Лаврін

«Молоде довгасте лице було рум'яне. Веселі сині, як небо, очі світились привітно й ласкаво. Тонкі брови, русяві дрібні кучері на голові, тонкий ніс, рум'яні губи – все подихало молодою парубочою красою...»

Мотря

«Висока на зріст, рівна станом, але не дуже тонка, з кремезними ногами, з рукавами, позакачуваними по лікті, з чорними косами, вона була ніби намальована на білій стіні..."

Пантелеймон Куліш "Чорна Рада"

Висловлювання про автора:

«Це була досить на той час смілива думка - дати українською мовою історичний роман, а надто після гоголівського "Тараса Бульби", і треба сказати, що автор із свого завдання вийшов досить добре...»

Висловлювання автора:

«Страшно подумати, що народ, котрий настільки активно брав участь у подіях роду людського, не в змозі був розповісти про своє життя в історичному романі...»

Паспорт твору:

Жанр: історичний роман, роман-хроніка
Тема: розповідь про Чорну раду, що відбулася в Ніжині в 1663 році
Ідея: заклик до єднання, цілісності України; утвердження думки, що тільки свідома українська інтелігенція має бути панівним класом суспільства.

Композиція:

Експозиція: зображення історичної епохи, у якій відбуватимуться події твору, знайомство з головними героями роману. Зав'язка: прагнення Шрама підтримати на раді Я. Сомка, подолати розбрат і безлад серед козацтва. Кульмінація: проведення «чорної ради», за підсумками якої І. Брюховецький — гетьман, Я. Сомко — в'язень. Розв'язка: смерть Я. Сомка, І. Шрама; одруження Петра з Лесею.

Характеристика героїв

Старий кобзар, «божий чоловік»

«Темний він був на очі, а ходив без проводиря, у латаній свитині і без чобіт, а грошей носив повні кишені. Що ж робив із тими грішми? Викупив невільників із неволі. Іще ж до того знав лічити усякі болісті і замовляти усякі рани..."

П. Шраменко

«Був щирий козак, лучче йому з нудьги загинути, ніж панотця навік перечорнити і золоту свою славу гряззю закаляти»

Я. Сомко

«...був воїн уроди, возраста і красоти зіло дивної, був високий, огрядний собі пан, кругловидний, русявий, голова в кучерях, як у золотому вінку, очі ясні, веселі, як зорі, і вже чи ступить, чи заговорить...

М. Черевань

«...був тяжко грошовитий, да й веселий пан із козацтва, що збагатились за десятилітню війну з ляхами... доскочив собі незчисленного скарбу, та після війни й сів хутором коло Києва» «...не любив ніяких сварок; ... бо був козак друзяка: уже кому чи яка нужда, чи що, то зарятує й визволить»

Проблематика твору:

Історична доля України;
Взаємини між панством та біднотою;
Стосунки між Україною та Росією;
Вірність обов'язку, козацька честь;
Місце Запорозької Січі в історії України;
Любов і ненависть;
Вірність і зрада;
Батьки і діти
Історична постать і сучасність;

Іван Карпенко-Карий "Мартин Боруля"

Висловлення про митця:

«Чим він був для України, для розвою її громадського та духового життя, се відчуває кожний, хто чи то бачив на сцені цього батька українського театру, чи хоч би лише читав його твори...»

Висловлення письменника:

«Сцена ж мій кумир, театр – священний храм для мене!.. В театрі грать повинні тільки справжню літературну драму, де страждання душі людської тривожить кам'яні серця...»

Паспорт твору:

Літературний рід: драма.
Жанр: трагікомедія.
Тема: дворянство як найсокровенніша мрія.
Основні ідеї: викриття хабарництва в судочинстві, засудження відмови від особистісних цінностей заради станової приналежності.

Сюжет:

В основу сюжету твору покладено невигадану анекдотичну історію гонитви селянина за дворянством і втрати надії на нього через прикрий недогляд, допущений писарем у минулі часи, – розбіжність в одній-єдиній літері прізвища.
Драматург узяв родинну подію, коли батько Карпо Адамович намагався довести своє дворянство, щоб вивести принаймні дітей із селянського стану за походженням у стан панський. Та всі старання пропали марно. У документах його прізвище фігурувало в двох різновидах: Тебілевич і Тобілевич.
Іван Карпенко-Карий добре пам'ятав, що довелося пережити батькові після офіційної відмови йому в дворянському званні. Старий, як і головний герой драми «Мартин Боруля», мало не помер від образи.

Характеристика персонажів

Мартин Боруля

Не труситься за кожну копійку, не знущається з бідніших за себе, але він, як і мольєрівський герой Журден, у своєму прагненні офіційно стати дворянином, по суті, втрачає здоровий глузд.

Марися

Марися — найбільш стійка до змін, бо має міцну моральну основу. Вона намагається зберегти своє щастя, а панське життя, яким марить батько, їй ні до чого: «Нащо ж дворянство нам здалося, коли воно горе приносе?.. Краще жить на світі щасливим мужиком, ніж нещасним паном – це всяке знає»

Степан

Прагне добутися чиновницької посади не стільки якимись інтелектуальними зусиллями, роботою над собою, щоденною старанною працею, скільки обманом, хитрістю — себто так, як у чиновницькому колі й було заведено

Націєвський

Самозакоханий, проте жалюгідний за своїми моральними рисами панок із вдачею боягуза

Трандалєв

Це спритний аферист, хабарник, що постійно наживається на маніпуляціях із документами та обдурюванні клієнтів

Панас Мирний "Хіба ревуть воли, як ясла повні?"

Висловлювання про письменника:

«У його творчості поєдналися дві тенденції розвитку українського реалізму: соціальна й психологічна; саме це дало змогу письменнику розширити дослідницький аспект сутності людини в умовах національної та соціальної неволі...»

Висловлювання про твір "Хіба ревуть воли, як ясла повні?

«Головні герої історичного екскурсу в романі - Мирон Ґудзь та його онук Максим. Їхні біографії - втілення боротьби козацького світогляду з селянським світом...»

Паспорт твору:

Жанр: соціально-психологічний роман («роман з народного життя»).
Тема: зображення майже столітньої історії села Піски і, зокрема, долі правдошукача-бунтаря, «пропащої сили» Чіпки Вареничeнка.
Головна ідея: заперечення боротьби з несправедливістю через злочин, пролиття крові.

Історія написання роману:

Панас Мирний написав нарис «Подоріж-жя від Полтави до Гадячого» із почутої від візника історії про відомого на Полтавщині Василя Гнидку, який зі своїми поплічниками вбив цілу сім'ю; потім на основі нарису створив повість «Чіпка», прототипом якого був Василь Гнидка; пізніше до написання роману (розширення повісті) долучився рідний брат Панаса Мирного Іван Білик (псевдонім), в одній із редакцій твір дістав назву «Пропаща сила», а згодом — «Хіба ревуть воли, як ясла повні?».

Характеристика персонажів

Чіпка Вареничeнко

«Таких парубків часто й густо можна зустріти по наших хуторах та селах. Одно тільки в нього неабияке — дуже палкий погляд, бистрий, як блискавка. Ним світилася якась незвичайна сміливість і духовна міць, разом з якоюсь хижою тугою...»

Баба Оришка

Баба Оришка (бабуся Чіпки) — найтепліший Чіпчин спогад про дитинство. Вона була дитині єдиним порадником, добрим янголом і вихователем. Поки мати наймитувала, баба Оришка і доглядала хлопчика, і знайомила з навколишнім світом, і звеселяла онука казками

Мотря

Мотря – мама Чіпки.
Чоловік Мотрі виявився «двужоном», і, коли покинув її вагітною та вернувся до першої жінки, Мотрю підняло на глум усе село. Вона й сама не знала, хто вона: чи заміжня покритка, чи невінчана вдова

Галя Ґудзь

«Низенька, чорнява, заквітчана польовими квітками, вона й трохи не схожа була на селянок, часто запечених сонцем, високих, іноді дуже неповоротких дівчат. Маленька, кругленька, швидка й жвава, одягнена в зелене убрання, між високим зеленим житом, – вона здавалася русалкою. Парубок сперше... чи й не прийняв її за ту польову царівну...»

Максим Ґудзь

«Високого зросту, станкий, бравий, широкоплечий, як із заліза збитий, а до того ще меткий, як заєць, співун-реготун... Хороший з лиця – повновидий, рум'янець на всю щоку, з чорними веселими очима, з чорним лискучим усом, – він був перший красень на селі»

Михайло Коцюбинський

Висловлювання про автора:

«Один з найбільш цікавих експериментаторів у прозі початку XX ст.., у творах якого «залізна рука города» хоче наздогнати оповідача, а три білі вівчарки символізують різні прошарки тодішнього суспільства...»

"Тіні забутих предків"

Паспорт твору:

Літературний рід: епос.
Жанр: повість.
Тема: зображення життя гуцулів у Карпатах на межі XIX й XX ст. в гармонії з природою, традиціями й звичаями, з язичницькими й християнськими віруваннями.
Головна ідея: оспівування високого й красивого почуття кохання.

Конфлікти у творі:

– між родами Палійчуків і Гутенюків (Іван – кохання — Марічка);
– людини з дикою гірською природою (Іван – злі духи та істоти);
– людини із власним «я» (роздвоєність Івана);
– побутовий (Іван – Палагна);
– людини з людським буттям (Іван – смерть).

Характеристика героїв:

Іван Палійчук

«Тепер Іван був уже легінь, стрункий і міцний, як смерічка, мастив кучері маслом, носив широкий черес і пишну кресаню»

Марічка Гутенюк

«Марічка обзивалась на гру флояри (сопілки), як самичка до дикого голуба, – співанками. Вона їх знала безліч. Звідки вони з'явились – не могла б розказати. Вони, здається, гойдалися з нею ще в колисці, хлюпались у купелі, родились у її грудях...»

Юра

«Він був як бог, знаючий і сильний, той градівник і мольфар [злий дух, чаклун]. У своїх дужих руках тримав сили небесні й земні, смерть і життя, здоров'я маржинки (худоби) й людини, його боялись, але потребували всі»

Палагна

«На добрім хазяйстві Палагна набралась тіла, стала повна й червона, урила люльку, носила пишні шовкові хустки, а на воластій шиї блищало в неї стільки намиста, що челядь із заздрощів аж розсідалась»

"Intermezzo"

Паспорт твору:

Рід: епос (з ознаками драми).
Жанр: психологічна новела з жанровими ознаками поезії у прозі, має яскраво виражений ліричний характер.
Тема: роль митця і призначення мистецтва в суспільстві.
Ідея: погляди на митця і його ставлення до народу, моральне обличчя митця, на мистецтво і його суспільну роль; заклик до людини оновитися духовно, стати гармонійною частиною Всесвіту й зусиллями своєї волі витіснити дисгармонію, зло, що панує у світі.

Історія написання:

Твір має автобіографічну основу. М. Коцюбинський через інтенсивну роботу, виконання службових обов'язків виснажився фізично і морально. Улітку 1908 р. письменник відпочивав у садибі відомого українського громадського діяча Євгена Чикаленка в селі Кононівка поблизу м. Яготина (Київська область)

Іван Франко

Висловлювання про письменника:

«Він змальовує дорогу древніх євреїв до Ханаану як до їхньої омріяної, Богом обіцяної національної держави і свободи. Це ж очевидна аналогія з українською нацією та її шляхом - шляхом не сорока років, а цілих століть, - до своєї свободи й державності...»

"Він був таким, яким вродила його мужицька хата в Нагуєвичах. Завзятим, роботящим, розумним, тверезодумаючим, ворогом брехні, а тому й гризьким, дотепним, саркастичним... пострахом "патріотів" з печі, нещирих, кар'єристів, фарисеїв. А понад усе був скромний..."

"Гімн"

Паспорт твору:

Рід літератури: громадянська лірика.
Жанр: ліричний вірш.
Провідний мотив: боротьба народу за своє майбутнє, непохитна віра в перемогу.
Віршовий розмір: чотиристопний хорей, суміжне римування.

"Мойсей"

Паспорт твору:

Літературний рід: ліро-епос.
Жанр: філософська поема.
Тема: зображення «смерті Мойсея як пророка, не признаного своїм народом» — так визначає тему сам автор і далі наголошує: «ця тема в такій формі не біблійна, а моя власна, хоч і основана на біблійнім оповіданні».
Головна ідея: заклик вірити у свій народ, у своє майбутнє, позбутися рабської психології й будувати нове життя.

"Чого являєшся мені у сні?"

Паспорт твору:

Рід: лірика.
Жанр: гімн.
Тематичний різновид: громадянська лірика.
Тема: поступ; творче начало в людині й нації; доля народу й України на історичному роздоріжжі й у перспективі на майбутнє.
Ідея: утвердження думки про незнищенність людського творчого духу, віра у світле прийдешнє України; викриття зла («попівські тортури, тюремні царські мури», «муштроване військо», «шпіонське ремесло»), що падає під тиском волі й духу «міліонів».

Характеристика персонажів поеми "Мойсей"

Мойсей

Сивочолий пророк, його волосся «біле, як сніг», він фізично слабкий через старий вік, проте дуже міцний духовно

Авірон і Датан

Дрібні людці, що вважають за мету не великий ідеал, а мізерну особисту користь, намагаючись демагогічно схилити до цього ж маси

Єгошуа

Новий ватажок єврейського народу після смерті пророка Мойсея, який продовжує його справу, надихає свій народ не здаватися й продовжувати шлях до «обітованої землі

Азазель

Злий дух, що з'являється перед пророком у пустелі і отруює його душу сумнівами, вириває з неї розпачливий крик: «Одурив нас Єгова!». За зневіру цю Мойсей був покараний: він помер на порозі землі своїх предків, побачив її, але не вступив на неї

Леся Українка

"Contra spem spero"

Паспорт твору:

Літературний рід: лірика.
Жанр: ліричний вірш.
Вид лірики: особиста (філософська).
Провідний мотив: заперечення тужливих настроїв, протиприродних молодості, оптимізм людини за будь-яких життєвих ситуацій.
Віршовий розмір: анапест.

"Лісова пісня"

Паспорт твору:

Літературний рід: драма.
Жанр: драма-феєрія (проблемно-філософська драматична поема).
Тема: зображення світу людини й світу природи в їх гармонійних і суперечливих взаєминах.
Головна ідея: оспівування краси людських взаємин, пориву до щастя, незбагненної сили великого кохання

Композиція:

Зав'язка: дитина лісу Мавка, розбуджена голосом сопілки сільського парубка Лукаша, прокидається від зимового сну.
Розвиток дії: з'являється молодиця Килина — втілення бездуховності й моральної обмеженості. Вона в усьому протистоїть Мавці — уособленню любові й краси. Коли Лукаш зраджує кохану і сватає Килину, охоплена відчаєм Мавка втрачає бажання жити й добровільно погоджується покинути цей світ, зникнути «у підземеллі темного Марища» — «Того, що в скалі сидить».
Кульмінація: розлючена Килина хоче зрубати Вербу-Мавку, але Перелесник (дух вогню) запалює Вербу, а з нею згоряє все господарство.
Розв'язка: Мати й Килина повертаються в село, а Лукаш залишається в зимовому лісі разом із привидом Мавки і поступово замерзає з усмішкою на вустах.

Історія написання:

Леся Українка написала цей твір всього лише за три тижні у місті Кутаїсі, що на Кавказі. Вона тяжко сумувала за Батьківщиною, крім того, знову загострилася її хвороба.
У листі до матері Леся Українка зазначала, що «Лісова пісня» з'явилася в результаті спогаду про дитинство, проведене на Волині, коли її навіки зачарував образ лісової русалки: «Мені здається, що я просто згадала наші ліси та затужила за ними».

Характеристика персонажів

Мавка

«Як дівчина... ба ні, хутчій як панна, бо й руки білі, і сама тоненька, і якось так убрана не по-наськи...»

Лукаш

«Дуже молодий хлопець, гарний, чорнобривий, стрункий, в очах ще є щось дитяче; убраний так само в полотняну одежу, тільки з тоншого полотна; сорочка випущена... підперезана червоним поясом, коло коміра і на чохлах червоні застіжки; свити він не має, на голові бриль, на поясі ножик і ківшик з лика на мотузку»

Лісовик

«...малий, бородатий дідок, меткий рухами, поважний обличчям; у брунатному вбранні барви кори, у волохатій шапці з куниці»

Килина

«Молода повновида молодиця, у червоній хустці з торочками, у бурячковій спідниці, дрібно та рівно зафалдованій, так само зафалдований і зелений фартух з нашитими на ньому білими, червоними та білими стяжками...»

Дядько Лев

«...уже старий чоловік, поважний і дуже добрий з виду; по-поліському довге волосся білими хвилями спускається на плечі з-під сивої повстяної шапки-рогатки; убраний..."

Ольга Кобилянська "Земля"

Висловлення про автора:

«Талановита буковинська письменниця внесла в наше письменство новий тон, новий спосіб писання, узятий з новішої німецької літератури та філософії...»

Паспорт твору:

Літературний рід: епос.
Жанр: повість.
Тема: зображення трагічної події, що сталася в гуцульській родині хлібороба наприкінці XIX ст.
Головна ідея: поміркувати над причинами братовбивства, тобто пер-шогріха, зла у світі.

Історія написання та прототипи героїв

В основу сюжету твору лягли справжні події, що мали місце в селі Димки, де з 1889 по 1891 роки проживала Ольга Кобилянська. В селі вона глибоко пізнала селянське життя, зокрема дізналася про родину Костянтина Жижияна, який мав двох синів – Саву й Михайла.

Характеристика персонажів

Івоніка Федорчук

Дуже добрий господар, дуже любить землю, дбайливий він і як голова родини, він любить обох синів, проте почуття його до них різні (більше любить старшого сина Михайла, оскільки він більш порядний, товариський, скромний, любить землю. Сава – повна його протилежність)

Марійка Федорчук

«Була се слабосильна, ще доволі молода жінка з ніжними рисами обличчя, на якім за першим поглядом було пізнати, що тяжка, ненастанна праця й жура, що гнітила її, надали їй п'ятно старості»

Сава

«Сава був високий на зріст. Його обличчя можна б назвати гарним, якби не холодний блукаючий погляд великих сірих очей». «Росте й горнеться кудись... на не до доброго й не до нас. Він роботи боїться, йому танець у голові. Зо стрільбою ходив би день і ніч по полі й по лісі, а про хату думає лише тоді, коли мамалига на кружок вивернеться»

Михайло

«Михайло був мов образець! І не саме великий, але плечистий і сильний, а з лиця мов у якої дівчини, лише що над устами засіявся вус. Дівчата в селі знали добре, який він був, одначе він держався від усіх так далеко, був такий соромливий і замкнений, що ніхто не міг про нього сказати, щоб глядів за одною довше, ніж за другою»

Композиція:

Експозиція: весілля в селі (Парасинки та Тодорики) – це велика подія. Молодята запрошують усе село розділити їхню радість. Так за одним столом зібралися герої твору: головні й другорядні, багаті й бідні.
Зав'язка: перше побачення Анни з Михайлом та щось «неймовірно страшне й потворне», що летіло з лісу.
Кульмінація: однієї ночі Сава з Михайлом пішли до панського лісу за жердинами, аби полагодити тин. Другого дня Михайла знайшли в лісі вбитим. Самої трагедії, що відбулася в лісі, не показано (братовбивство через землю).
Розв'язка: похорон Михайла.
Епілог: розповідь про те, що сталося в наступні роки з героями.

Максим Рильський "Молюсь і вірю"

Паспорт твору:

Жанр: вірш-рефлексія
Вид лірики: філософська.
Віршовий розмір: чотиристопний ямб
Римування: перехресне
Тема: людина у вирі життя.
Ідея: утвердження віри й краси як стрижнів, які тримають людину в цьому світі; возвеличення краси й гармонійності світу; висловлення бажання жити.

Образи:

Людей: ліричний герой — людина, яка любить життя, його красу й натхненно йде в майбуття; міфологічних істот: вид пречистої надії; дух життя; природи: вітер, зграї голубів, води; предметів і явищ: моління й віра, клятва, синя глибина, берег, серце

Микола Зеров "Київ — традиція"

Паспорт твору:

Рід літератури: лірика.
Жанр: сонет.
Мотиви: утвердження незнищенності Києва, його культури; духовності народу, його безсмертя; возвеличення краси золотоверхого Києва.
Віршовий розмір: ямб.

Художні особливості:

Персоніфікація: персоніфікується образ Києва; іронія: «і в наші дні зберіг ти чар-отруту»; «в тобі розбили табір аспанфути — кують, і мелють, і дивують світ»; епітети: «войовничі готи», «Тичина, голосний і юний», «давній міт», «сонячні комуни»; метафори: «животворив душею», «Плуга» вів», «лядський Болеслав щербив меча об Золоті ворота»; фразеологізми: «теревені плів», «байки складав».

Микола Воронний "Блакитна Панна"

Паспорт твору:

Рід літератури: пейзажна лірика.
Жанр: вірш.
Мотиви: возвеличення краси природи та єдність її з мистецтвом.
Віршовий розмір: хорей.
Художній напрям, стиль: модернізм: символізм.
У поезії, попри символічні образи, звучить неоромантичне звеличення краси природи.

Олександр Олесь

"Чари ночі"

Паспорт твору:

Жанр: вірш (романс).
Поезія «Чари ночі» Олександра Олеся стала популярною як пісня (романс), що при цьому довго вважалася народною.
Тематичний різновид: інтимна лірика.
Тема: скороминущість людського життя, тимчасовість життя людини на землі; момент кохання.
Ідея: утвердження кохання як найважливішого в житті людини, як сенсу життя; заклик насолоджуватися життям перед обличчям тлінності; гімн природі й красі.
Мотиви: «плинність, марнотність життя», «насолода життям», «кохання», «фавстівське бажання людини», «краса природи».

"О слово рідне! Орле скутий!.."

Рід літератури: патріотична лірика.
Жанр: вірш-медитація (історико-філософське осмислення ролі рідного слова, загалом митця в історичній долі народу).
Мотиви: щире захоплення рідним словом; гнівне картання тих, хто його нищить ізневажає; заклик любити й берегти рідне слово.
Віршовий розмір: чотиристопний ямб.

Юрій Яновський "Дитинство"

Висловлювання про автора:

«Остаточно зійти з дистанції "Вершникам" не дав лише могутній талант письменника, вміння його наснажити окремі епізоди твору ("Шаланда в морі", "Дитинство", "Лист у вічність" та ін.) таким загальнолюдським змістом, над яким не владний ніякий класовий пресинг...»

Паспорт твору:

Жанр: новела.
Тема: життя Данила Чабана та історія його роду, що уособлює шлях українського народу.
Ідея: утвердження віри в нетлінну вартість національних основ буття, спадковість поколінь, духовну пам'ять; оспівування міцних родових традицій, гуманістичного сприйняття життя, здорового існування людини на землі.

Характеристика персонажів

Данилко

Малий хлопець любив степ і вже знав, які рослини їстівні, а які — ні, а тварин, яких бачив навколо: і жайворонка, й орла, і чорногуза, і ящірку, і диких бджіл, і ховрашка, і цвіркунців – сприймав як «живих друзів у степу». Данилко зростав у злиднях, постійно голодував, тож привчився цінувати навіть «шкоринку з хліба й маленьку цибулину та сіль до неї». Тяжке життя не зламало хлопця, а навпаки, загартувало його характер

Батько Данилка Ригор

«...батько твій ледащо й п'яниця, його знову проженуть од ватаги, то не вилазитиме з корчми, хлопець гордий і нікому не поклониться, а людям треба кланятись і решпекту давати, інакше не проживеш...»

Прадід Данило

"Прадід стояв, мов знатник, що знає всі весняні тайни, він здавався Данилкові господарем степових звичаїв... Прадід примічав, звідки в цей день вітер, коли з Дніпра – риба ловитиметься, коли із степу – добре на бджоли, коли з низу – буде врожай"

Матір Ригориха

"Данилкова мати, хоч і бідна господиня, що й кози в дворі не має, а й вона той двір обмете й обмиє, і хату обмережить цяточками й рожами, коло печі цілісінький день товчеться, і нема ні в кого на селі такого хисту прикрасити піч..."

Володимир Сосюра "Любіть Україну"

Паспорт твору:

Тема: зображення поетичного образу України, її краси її величі.
Ідея: возвеличення палкого кохання українців до рідного краю, Батьківщини.
Основна думка: любов до України є єдністю з невід'ємних частин духовності людини
Жанр: громадянська лірика.

Микола Хвильовий "Я (Романтика)"

Висловлювання про автора:

«У його творі закодовано вибір, що невблаганно поставав перед українським комуністом, роздвоюючи його самосвідомість: вибір між вірністю фанатичній догмі й синівською любов'ю до Матері-України...»

Висловлювання автора:

«Невже і герой новели був колись, як він говорить, " главковерхом чорного трибуналу комуни"? Нічого подібного! Це просто марення зарозумілого плутаника. У кращому разі він міг хіба що відступати з більшовиками!..»

Паспорт твору:

Жанр: новела.
Тема: протистояння добра і зла в душі героя («чекіста і людини»), його роздвоєність.
Головна ідея: фатальна невідповідність між ідеалами революції та засобами їх досягнення; розвінчання й засудження революційного фанатизму.
Головні герої твору: «Я» — главковерх «чорного трибуналу», доктор Тагабат, дегенерат, Андрюша, мати «Я».
Місце дії: «Помешкання наше — фантастичний палац: це будинок розстріляного шляхтича.
Химерні портьєри, древні візерунки. Тут засідає садизм»

Сюжет:

Іде засідання "чорного трибуналу комуни" у будинку розстріляного шляхтича. Без участі прокурорів і адвокатів ухвалюється один і той же вирок: "Розстрілять!" Увечері мати "Я" заспокоює "сина революції". Якось "чорний трибунал" приймає рішення розстріляти черниць за антирадянську агітацію. Серед черниць "Я" впізнає свою матір. "Я" сам застрілює свою матір, щоб довести свою відданість революції.

Характеристика персонажів

Я

«Я, главковерх чорного трибуналу комуни, — нікчема в його руках (доктора Тагабата), яка віддалася на волю хижої стихії».

Андрюша

«Андрюшу призначили в "чека", проти його кволої волі. Цей невеселий комунар, коли треба енергійно розписатись під темною постановою — "розстрілять", завше мнеться, завше не ім'я і прізвище на суворому життьовому документі ставить, а незрозумілий та химерний хвостик»

Мати

«Моя мати — втілений прообраз тієї надзвичайної Марії, що стоїть на гранях невідомих віків. Моя мати — наївність, тиха жура і добрість безмежна»

Дегенерат

«Вірний вартовий із дегенеративною будівлею черепа. Мені видно лише його трохи безумні очі, але я знаю: у дегенерата — низенький лоб, чорна копа розкуйовдженого волосся й приплюснутий ніс. Мені він завжди нагадує каторжника, і я думаю, що він не раз мусів стояти у відділі кримінальної хроніки»

Доктор Тагабат

«Злий геній, безжальний до своїх жертв». «Я бачу тільки білу лисину й надто високий лоб»

Остап Вишня

За популярність Остапа Вишню прозвали «королем українського тиражу»

Висловлювання про автора:

«Люди сміялись, тільки-но побачивши його підпис під фейлетоном чи гумореской, наперед смакуючи її зміст. Величезним успіхом користувались його "Усмішки сільські", "Мисливські", "Закордонні" та інші...»

"Моя автобіографія"

Паспорт твору:

Літературний рід:епос
Жанр:усмішка, гумореска
Тема:розповідь про батьків, дитинство, навчання й формування світогляду письменника.
Ідея:висвітлити в дотепній, гумористичній формі фактори, які впливають на формування митця.

Особливості усмішки:

- У назві гуморески "Моя автобіографія" використано тавтологію.
- У творі Остап Вишня розповідає про самого себе. Розповідь ведеться від першої особи.

Проблеми усмішки:

– формування митця;
– пошана до старших;
– повага до вчителів;
– відповідальність письменника за свою працю.

"Сом"

Паспорт твору:

Літературний рід:епос
Жанр:усмішка (гумореска)
Тема: гумористична розповідь про сома, що жив у річці Оскіл і міг з'їсти гусака, гімалайського ведмедя і навіть парового катера.
Головна ідея:виховання любові до природи.

Композиція:

Твір складається з 4 частин.
1 частина – читача запрошують побувати на річці Оскіл і помилуватися краєвидами.
2 частина – дід Панас застерігає туристів бути обережними біля ковбані (водойми), в якій живе сом.
3 частина – розповідь про сома, який тягав за собою паровий катер.
4 частина – розповідь героя-оповідача про те, як живляться соми і як їх ловити.

Особливості усмішки:

У гуморесці "Сом", як і в усіх "Мисливських усмішках", Остап Вишня широко використав гротеск та гіперболу, контраст між справжнім і вигаданим, змішування ліричного, сатиричного й фантастичного. Усмішка "Сом" – оригінальне поєднання народного анекдоту й пейзажної лірики.

Герой усмішки «Сом» дід Панас – знавець безлічі мисливських вигадок і побрехеньок, але разом з тим щирий любитель й охоронець природи

Валер'ян Підмогильний "Місто"

Висловлення про письменника:

"Від був одним, може єдиним справді великим українським прозаїком, який зобразив місто, - не в тому сенсі, що не писав віршів, а в тому сенсі, що його проза справді була прозою..."

Паспорт твору:

Літературний рід: епос.
Жанр: урбаністичний роман.
Тема: підкорення людиною міста.
Головна ідея: розкриття характеру людини, яка підкорює місто.
Головні герої: Степан Радченко, Надійка, «мусінька» Тамара Василівна (її чоловік Гнідий і син Максим), Зоська, Рита, Левко, Михайло Світозаров, Вигорський.

Історія створення роману:

Роман було завершено в 1927 р., уперше опубліковано в Харкові 1928 р. Свій задум В. Підмогильний пояснив так: «Написав «Місто», бо люблю місто і не мислю поза ним ні себе, ні своєї роботи. Написав ще й тому, щоб наблизити, в міру змоги, місто до української психіки, щоб сконцентрувати його в ній»

Надійка - перше кохання Степана

«Надійка здавалася йому кращою від усіх жінок на пароплаві. Довгі рукава її сірої блузки були миліші йому за голі руки інших; комірець лишав їй тільки вузеньку стьожку тіла на видноті, а інші безсоромно давали на очі всі плечі й перші лінії грудей. Черевики її були округлі й на помірних каблуках, і коліна не випинались раз у раз із-під спідниці. В ній вабила його нештучність, рідна його душі».

Степан Радченко

«На зріст він був високий, тілом міцно збудований і смуглий на обличчі. Молоді м'які волосинки, неголені вже тиждень, надавали йому неохайного вигляду. Але брови мав густі, очі великі, сірі, чоло широке, губи чутливі. Темне волосся він одкидав назад, як багато хто з селюків і дехто тепер з поетів»

Характеристика персонажів

Тамара Василівна - коханка Степана

«Хлопець побачив жінку, одутлу й оспалу, в синій, добре знайомій йому сукні, що тепер ледве стримувала повінь її брезклого тіла»

Зоська — киянка, в яку закохався Степан

«Вона була вередлива, і чудні, несвітські бажання її охоплювали. За один тільки вечір вона могла хотіти політати аеропланом, постріляти з гармати, бути музикою, професором, будь-яким, до речі, мореплавцем і чабаном»

Рита

«Та жінка мала спокійне, майже нерухоме довгасте обличчя, що в прямокутній рамці гладенького стриженого волосся з рівним пасмом над очима нагадувало щось старовинне, витончене й застигле, незмінно молоде, певне своєї краси й урочисте, як обличчя давніх єгиптянок, що йшли з віялами за фараоном.

Левко

«Студент-сільськогосподарник з їхнього ж села... Він був лагідний і грубший, ніж дозволяв його зріст, отже, з нього був би колись ідеальний панотець, а тепер — зразковий агроном. Сам з діда-прадіда селюк, він чудово вмів би допомогти селянинові чи то казанню, чи науковими порадами. Учився він дуже акуратно, ходив завсігди в чумарці й над усе любив полювання»

Олександр Довженко "Україна в огні"

Висловлювання автора:

«Все життя він змушений був відкуповуватись від режиму. За геніальну "Звенигору" мав платити антиукраїнським "Арсеналом", за мудру "Землю" - силуваним "Щорсом", за бунт "України в огні" - казенним "Мічуріним"...»

Висловлювання про автора:

"Митець почував себе щасливим, що народився на березі сивої Десни і ніколи не зійшов з її берегів. Зупиніться на мить у цьому шаленстві долання вічного часу – і ви побачите його, здивованого маленького хлопчика з широко розкритими зеленими очима, на березі вічної української ріки..."

Паспорт твору:

Жанр: кіноповість
Тема: зображення початку війни з фашистськими загарбниками та відступу радянських військ.
Ідея: незламність сили і непохитність духу нашого народу, здатність до визвольної боротьби і впевненість у перемозі над ворогом (за словами самого автора)

Проблематика:

- проблема національної самосвідомості людини й народу;
- показ трагедійності тогочасних подій;
- життя простої людини на війні і в тилу;
- проблема цінності загальнолюдських ідеалів;
- жінка на війні (Олеся Запорожець, Христя Хуторна, Мотря Левчиха)

Богдан-Ігор Антонич "Різдво"

Образи:

Образи: людей: лемки у крисанях; Марія; міфологічних істот (умовно): бог; природи: ніч у сніговій завії, місяць — золотий горіх; предметів і явищ: народження; сани; містечко; крисані (круглі капелюхи); стріхи; долоні. Символічні образи: кожен образ у поезії є своєрідним символом: сани (український символ-аналог ясел, де народився Христос); лемки (символ-аналог волхвів); золотий горіх (символ-аналог дитинчати Христа, нового життя); місяць (символ батьківщини)

Паспорт твору:

Рід літератури: філософська лірика,
Жанр: ліричний вірш.
Мотив: возвеличення таїнства Різдва Христового
Ідея: переосмислення факту народження Христа як події, що відбувається в кожному селі й містечку; уславлення народження життя й радості
Віршовий розмір: хорей

Микола Куліш "Мина Мазайло"

Висловлювання про автора:

«Так із простенького ніби, модного на той час анекдота про зміну "недоброзвучного" прізвища український комедіограф видобуває чисто свіфтівську сатиру, памфлет про жуків-короїдів, які нищать древо людськості...»

Висловлювання про твір:

«Композиція твору схожа на будинок з багатьма прибудовами і надбудовами, зробленими неодночасно і не за строгим планом...»

Паспорт твору:

Літературний рід: драма.
Жанр: сатирична комедія.
Тема: зображення українізації й міщанства в Україні у 20-і роки XX ст.
Головна ідея: засудження міщанства, національної упередженості й зверхності.
Головні дійові особи: родина Мазайла — Мина Мазайло, його діти Рина й Мокій, дружина Килина (Мазайлиха); дядько Тарас, тьотя Мотя, Уля

Особливості сюжету:

— В основу твору покладено начебто анекдотичну історію про те, як харківський службовець «Донвугілля» з Н-ської вулиці Холодної Гори Мина Мазайло вирішив змінити прізвище, у якому вбачав причину своїх життєвих і службових поразок, на престижніше — російське Мазєнін. Але суперечка з приводу цього факту поступово переходить у сімейну дискусію і виходить на рівень національної проблеми.
— Ставлення персонажів до мови лягло в основу конфлікту, що у творі розгортається у формі дискусій, які породжують комічні ситуації, визначають основні сюжетні лінії: Мина – Мокій, Уля – Мокій, тьотя Мотя – дядько Тарас та ін.
— Дія відбувається в домі Мини Мазайла на вул. Н-ській, 27, Холодної Гори м. Харкова в період найбільшого поширення українізації

Сюжет:

Харківський службовець «Донвугілля» Мина Мазайло (колишній українець) у своєму прізвищі вбачає головну причину своїх життєвих і службових поразок, тому й вирішив змінити його на «більш благородне» — російське Мазєнін. Мина наймає вчительку «правильних проізношеній», яка вчить його грамотно говорити «по-руському». Син головного героя, навпаки, прихильник української мови і взагалі всього українського. Мина від цього страждає. Не підтримує позиції Мини й національно свідомий дядько Тарас, який дуже схожий на запорожця. На боці Мини — дружина, дочка Рина й терміново викликана телеграмою родичка з Курська тьотя Мотя. Кульмінаційним моментом у творі стає звільнення Мини Мазайла-Мазєніна з посади за «систематичний опір українізації»

Андрій Малишко "Пісня про рушник"

Висловлювання про автора:

Пізніше, коли тільки доводилось читати нові Малишкові поезії, де він оспівував матір, чи слухати «Пісню про рушник», цей апофеоз чистого синівського почуття до матері, щоразу поставав мені перед очима образ цієї славної, у святковій вишиваній сорочці обухівської жінки, яка безмежно любила свого сина і розуміла його у всьому значенні його поезії, дарма що сама була без освіти»

Паспорт твору:

Рід літератури: інтимна лірика.
Жанр: ліричний вірш (пісня).
Мотив: материнської любові й рушника як символу життєвої дороги.
Віршовий розмір: анапест.
Ідея: уславлення шанобливого ставлення до матері-святині.
Основна думка: материнський рушник для її дитини — щастя, доля, любов.

Василь Симоненко

Висловлювання про автора:

«У його простоті ви відчуваєте людину високої інтелектуальної культури — масштабний розум, який уміє відсівати дрібниці й оголювати суть...»

"Ти знаєш, що ти Людина?"

Паспорт твору:

Тема: роздуми письменника про швидкоплинність життя, протягом якого кожний повинен встигнути покохати, зробити добрі справи.
Ідея: заклик раціонально використовувати час, відведений на життя, поспішати жити.
Основна думка: людина — велике створення на землі, вмій з гордістю носити це ім'я, кожна людина неповторна.

"Задивляюсь у твої зінниці..."

Паспорт твору:

Вид лірики: громадянська, патріотична.
Жанр: ліричний вірш.
Ідея: показати щирі синівські почуття поета до своєї Батьківщини.
Тема: звеличення рідної землі, її історії.

Олександр Довженко "Зачарована Десна"

Паспорт твору:

Жанр: кіноповість («автобіографічне кінооповідання»).
Тема: зображення дитинства й джерел формування митця.
Головна ідея: оспівування краю дитинства, його людей, природи.
Головні герої твору: два ліричні герої — Сашко (у новелах) і Олександр Довженко (в авторських відступах); Одарка Єрмолаївна (мати), Петро Семенович (батько), баба Марусйна, дід Семен

Сюжет:

Твір не має як такого чіткого сюжету з послідовним розвитком подій. «Зачарована Десна» складається зі схожих на новели окремих спогадів про життя селянської родини, про красу хліборобської праці, про народну мораль і мудрість. Розповідь має два плани. Перший — це новели про дитинство Сашка (його враження від природи, захоплення довкіллям; перші враження від тогочасної соціальної дійсності, злиденного життя хліборобів). Другий план — це ліричні відступи Олександра Довженка вже як зрілого майстра (філософське осмислення краси природи та людської праці, роздуми про роль дитинства у формуванні особистості, про тяжку долю українського народу)

Характеристика персонажів

Сашко

Основні риси малого Сашка — безпосередність, довірливість, допитливість, спостережливість.
Він жадібно вбирає перші життєві враження — украй суперечливі: по-дитячому наївне розуміння картини Божого суду, думки про «перший гріх» через вирвану моркву тощо. Сашко живе в чарівному світі, сповненому несподіванок (як-от історія з левом) та манливих таємниць.

Одарка Єрмолаївна — матір Сашка

Була невтомною трудівницею, найбільше в житті любила «саджати що-небудь у землю, щоб проізростало». Багатий город, на якому росло все, — то праця її рук. Цілими днями жінка клопоталася по господарству, у любові до праці виховувала своїх дітей. Її життя було тяжке: у родині часто спалахували сварки, нерідко доходило й до бійок; Одарка мусила пережити смерть своїх дітей, що й підкошувало сили, забирало красу

Петро Семенович — батько Сашка

"...Скільки він землі виорав, скільки хліба накосив! Як вправно робив, який був дужий і чистий. Тіло біле, без єдиної точечки, волосся блискуче, хвилясте, руки широкі, щедрі... Жарт любив, точене, влучне слово. Такт розумів і шанобливість. Зневажав начальство і царя»

Дід Семен

«У нас був дід дуже схожий на бога. Він був високий і худий, і чоло в нього високе, хвилясте довге волосся сиве, а борода біла. І була в нього велика грижа ще з молодих чумацьких літ. Пахнув дід теплою землею і трохи млином»

Вона була малесенька й така прудка, і очі мала такі видющі й гострі, що сховатись од неї не могло ніщо світі. Їй можна було по три дні не давати їсти. Але без прокльонів вона не могла прожити й дня

Олесь Гончар "Залізний острів"

Паспорт твору:

Рід літератури: епос.
Жанр: новела-засторога (з роману в новелах «Тронка»).
Тема: розповідь про романтичну подорож закоханих Тоні й Віталика на старий залізний крейсер, яка мало не закінчилася трагедією.
Ідея: оспівування першого юнацького кохання; уславлення людей, які здатні взяти на себе відповідальність за долю планети, які високодуховні, кмітливі, є носіями народної мудрості та снаги, які розуміють призначення людини на землі; заклик до збереження й захисту людського єства перед загрозою цивілізаційних процесів.

Особливості твору:

Новелу «Залізний острів» ще називають твором-засторогою, адже й гуманістичні цінності, й саме життя людини часто опиняються під загрозою з боку цивілізаційних процесів, зокрема через гонитву озброєнь, змагання між потужними країнами. Страшну загрозу війни, яка може знищити людство, у творі символізує покинутий військовий корабель, що служить полігоном для нічних бомбардувань.
Цікавою особливістю новели є її відкритий фінал, з якого ми так і не дізнаємося, чи врятуються Тоня та Віталик, як складеться їхня подальша доля (проте в «Тронці», останній, дванадцятій, частині роману, розповідається, що юні герої таки врятувалися: Віталик знайшов спосіб за допомогою скельця добути вогню, запалив одяг, і цей сигнал помітили на полігоні та відправили за ними катер)

Характеристика персонажів

Тоня

Олесь Гончар, змальовуючи образ Тоні, підкреслює не лише її вроду, але й добре та чуйне серце. У таборі вона просто зачарувала дітей своїми вигадками, веселою вдачею, голосом, схожим на дзвіночок. Тоня щиро покохала скромного радиста Віталика, насамперед за чисту, поетичну душу, за справді чоловічу наполегливість, майстерність, розум, прямоту

Віталик

Віталик постає цілком гідним почуттів дівчини. Веселий та дотепний, талановитий і водночас скромний та самокритичний, під час небезпечної ситуації він проявляє себе з якнайкращого боку.

Другорядні персонажі

Про другорядних персонажів із новели ми не дізнаємося майже нічого, хіба що зі спогадів Тоні можна зробити певні висновки про її батька: "Аж теплою хвилею обдало Тоню при згадці про батька, про його запальність та гостру, гоноровиту вдачу. Який він безстрашний та веселий стає, коли вип'є чарку, як усіх критикує, не супереч тоді йому, все викаже після довгої чабанської мовчанки..."

Сюжет

Віталик і Тоня кохають одне одного. Через свою легковажність опиняються на військовому кораблі, який служить полігоном для нічних бомбардувань. Їхній човен відв'язався і відплив, тому вони не можуть повернутися на берег. Однак дівчина і юнак не впадають у відчай, прагнуть знайти порятунок, не втрачають гідність

Григір Тютюнник "Три зозулі з поклоном"

Висловлювання про автора:

«Може, то й був природний стан його душі — вболівати за інших... Боліти й страждати, але не мовчки, не потай, а — відкрито... отим своїм болем та стражданням порятувати інших...»

Паспорт твору:

Літературний рід: епос.
Жанр: новела.
Тема: складність людських стосунків, виражена через історію нещасливого кохання.
Головна ідея: возвеличення любові як високої християнської цінності, яка вивищує людину над буденністю, очищає її душу.
Присвята: "Присвячено любові всевишній" (незвична присвята – не людині, а високому почуттю, звеличеному в новелі)

Сюжет:

Заміжня Марфа Яркова кохає одруженого чоловіка Михайла, який має сина. Історію цього кохання синові (оповідачеві новели) розповідає мати Софія. Михайло засланий до Сибіру, звідки він ніколи вже не повернеться, від нього раз на місяць надходять листи дружині Соні; прихід їх інтуїтивно відчуває Марфа, якій поблажливий листоноша дає пригорнути листи до грудей і «подержати». Соня, яка знає про Марфину любов до її чоловіка, не картає за це суперницю

Характеристика песонажів

Оповідач

Студент, який приїздить у рідне село. Про нього ми не дізнаємося нічого, проте через нього дізнаємося про трагічну історію його родини

Михайло – батько оповідача

"Сокіл був, ставний такий, смуглий, очі так і печуть, чорнющі. Гляне, було, просто гляне і все, а в грудях так і потерпне" (так про Михайла розповідає його дружина Софія)

Марфа Яркова

дівчина, що закохалася в Михайла

«Прийде до пошти, сяде на поріжку – тонесенька, тендітна, в благенькій вишиваній сорочині й рясній спідничині над босими ногами – і сидить, сяє жовтими кучерями з-під чорної хустки..."

Дядько Левко – поштар

«Височенний, худющий, як сама худорба, з брезентовою поштарською сумкою через гостро підняте вгору плече»

Карпо – чоловік Марфи

«Товстопикий був, товстоногий. І рудий – матінко ти моя... Як стара солома. Марфа проти нього – перепілочка»

Ліна Костенко

"Страшні слова коли вони мовчать..."

Паспорт твору:

Вид лірики: філософська.
Жанр: ліричний вірш
Тема: слово в житті людини, сутність поезії.
Ідея: показати силу слова — «Людині бійся душу ошукать».
Провідний мотив твору: роздуми поетеси про значення слова в житті людини, про сутність поезії.

"Українське альфреско"

Паспорт твору:

Тема: бездітна старість; вимираюче село.
Ідея: ідилічне змалювання-переживання самотньої старості як «останньої казки», яка, на жаль, не зігріта голосами дітей чи онуків.
Вид лірики: філософська.
Жанр: ліричний вірш.
Провідний мотив: У творі звучить мотив розриву між поколіннями, коли до діда і баби, які живуть у селі, не приїжджають онуки, які або забули стареньких, або дітей у подружжя ніколи не було. отже, й онуків нема шілки чекати.

Євген Маланюк "Стилет чи стилос?"

Паспорт твору:

Літературний рід: лірика
Жанр: ліричний вірш
Вид лірики: громадянська, філософська
Тема: вибір митцем своєї місії.
Ідея: утвердження ролі митця як борця за долю народу, стилетом (зброєю) і стилосом (паличка для письма) якого стає слово.

Ліна Костенко "Маруся Чурай"

Паспорт твору:

Літературний рід: ліро-епос
Жанр твору: історичний роман у віршах
Тема твору: зображення нещасливого кохання Марусі Чурай і Грицька Бобренка в поєднанні з історичними подіями XVII ст.
Ідея твору: непереможність особистості з багатим духовним світом і українського народу, глибока віра в їх духовну силу, в безсмертя мистецтва.

Сюжет твору:

Твір має дві сюжетні лінії:
1) особиста: Маруся Чурай — Грицько Бобренко
2) історична: національно-визвольна боротьба українського народу під керівництвом гетьмана Богдана Хмельницького проти польської шляхти.

Характеристика персонажів

Маруся Чурай

«Ця дівчина не просто так, Маруся. Це – голос наш. Це – пісня. Це – душа. Коли в похід виходила батава, Її піснями плакала Полтава. Що нам було потрібно на війні? Шаблі, знамена і її пісні»

Гордій Чурай

Гордій Чурай – батько Марусі. Був полум'яним патріотом, мужнім оборонцем своєї землі. Швидкий на розум, чистий серцем, Чурай не терпів кривди, знущання над людьми. Про його славні подвиги складено пісні, які передаються з покоління в покоління

Галя Вишняківна

заможна, проте негарна дівчина, з якою Гриць Бобренко зрадив Марусю Чурай

«Так пухкі у Галі рученята, Коса білява, куца і товста. Як реп'яшки, зелені оченята І пишно закопилені вуста. Глуха до пісні, завжди щось спотворить. Все вишиває прошви подушок. Ще як мовчить, – нічого. Заговорить, – Гостренькі зуби – чисто ховрашок»

Іван Іскра

хлопець, що щиро кохає Марусю

«Таке нещастя хоч кого знеможе. Це ж можна тут рішитися ума. Любив же він Марусю, не дай Боже! Тепер сидить, лиця на нім нема»

Гриць Бобренко

хлопець, якого покохала Маруся

«Грицько ж, він міряв не тією міркою, В житті шукав дорогу не пряму. Він народився під такою зіркою, Що щось в душі двоїлося йому. Від того кидавсь берега до того. Любив достаток і любив пісні...»

Василь Стус

"Як добре те, що смерті не боюсь я"

Паспорт твору:

Літературний рід: лірика
Жанр: філософська медитація
Вид лірики: філософська і патріотична
Тема: переживання людиною-патріотом розлуки з Батьківщиною через несправедливість суспільного устрою. Ідея: пошук сенсу справжнього буття як заперечення світу зла й насильства; осмислення власної долі, світовідчуття; утвердження вічних вселюдських ідеалів добра, чесності й справедливості; утвердження думки про єдність із народом. Образи: людей: ліричний герой; судді; народ; предметів і явищ: тяжкий хрест; смерть; обличчя; очі; рідний край.

"О земле втрачена, явися"

Паспорт твору:

Рід лірики: патріотична лірика
Провідний мотив: мрія про повернення на рідну землю.
Форма: розмова сина з рідною землею, далекою і втраченою.
Тема: переживання людиною своєї смерті, свого небуття в цьому світі, у якому залишається все пережите, але немає самої людини, бо її «розтанули сліди» «в далеких пожиттєвих ерах»; спогади про яскраві сторінки життя й красу рідної землі.
Ідея: утвердження думки про плинність і скороминущість життя, краса якого й переживання якого є тим, за чим людина гірко жалкує, особливо ж у «зболеному сні»; утвердження любові до рідного краю, тільки який і може подолати зло («лихо, спи!»)

Іван Драч "Балада про соняшник"

Паспорт твору:

Рід: лірика + епос (ліро-епос).
Жанр: балада; притча про красу й силу поезії з елементами балади (олюднення образів сонця й соняшника)
Тематичний різновид: філософська лірика.
Тема: народження людини-творця, людини-поета.
Ідея: поет повинен прагнути високості в поезії, укорінюючись при цьому в рідному ґрунті, у національній творчості; тільки той творець може відкрити сонце поезії, хто, поглянувши на це сонце, навіки ним захоплюється.

Іван Багряний "Тигролови"

Висловлювання автора:

«Я повернуся до своєї Вітчизни з мільйонами своїх братів і сестер, що перебувають тут в Європі і там по сибірських концтаборах, тоді, коли тоталітарна кривава більшовицька система буде знесена так, як гітлерівська...»

Паспорт твору:

Жанр: пригодницький роман
Тема: зображення трагічної долі людини-особистості в радянському тоталітарному режимі.
Ідея: перемога добра над злом; за будь-яких обставин потрібно залишатися Людиною.

Проблематика твору:

- виживання людини в умовах жорстокого терору;
- боротьби добра і зла;
- справедливості й кари;
- морального вибору;
- волі до життя і цілеспрямованості;
- відносин людини і природи;
- родинних взаємин і кохання;
- вічності давніх традицій предків.

Життєвий принцип Григорія Многогрішного

«Ліпше вмирати біжучи, ніж жити гниючи»

Сюжет твору:

Сюжетна канва роману побудована навколо двох постатей — Григорія Многогрішного і майора НКВС Медвина. Їх двобій — це боротьба Людини із світом пітьми і пекла. Автор, як очевидець, змальовує страшні картини знущання над людьми, приниження їх людської гідності, насильства, приреченості на забуття в пеклі концтаборів.

Юнак тікає з ешелону смерті — і в сотень інших арештантів піднімається дух, з'являється надія хоч не на порятунок, а на помсту своїм мучителям. Блукає в нетрях у пошуках порятунку й безпечного місця — і рятує дівчину-мисливця від розлюченої ведмедиці, хоча сам був на межі смерті від фізичного виснаження. Користується гостинністю українського роду Сірків із Зеленого Клину — і стає їм за сина та брата, партнера у полюванні. Закохується в Наталку, страждає, але приховує свої почуття, щоб не наражати дівчину на небезпеку, — і дає їй врешті-решт омріяне щастя взаємної любові.

Любовні трикутники

Герої	Назва твору	Автор
Еней - Лавінія - Турн	"Енеїда"	І. Котляревський
Петро - Наталка - возний Тетерваковський	"Наталка Полтавка"	І. Котляревський
Петро - Леся - Яким Сомко	"Чорна рада"	П. Куліш
Чіпка - Галя- москаль Сидор	"Хіба ревуть воли, як... "	П. Мирний та І. Білик
Мавка - Лукаш - Килина	"Лісова пісня"	Леся Українка
Маруся - Гриць - Галя	"Маруся Чурай"	Л. Костенко
Софія - Михайло - Марфа	"Три зозулі з поклоном"	Г. Тютюнник
Микола - Марися - Націєвський	"Мартин Боруля"	І. Карпенко-Карий
Зоська - Степан - Рита	"Місто"	В. Підмогильний

Перші твори нової української літератури

"Енеїда" І.Котляревського	- **Перший твір** нової української літератури(НУЛ)(перший твір написаний **живою українською мовою**)
"Наталка Полтавка" І.Котляревського	- Перший **драматичний** твір НУЛ
"Маруся" Г.Квітки-Основ'яненка	- Перший **прозовий** твір НУЛ
"Чорна рада" П.Куліша	- Перший **історичний** роман
"Кайдашева сім'я" І.Нечуя-Левицького	-Перша **соціально-побутова** повість
"Хіба ревуть воли,як ясла повні" П.Мирного(та І.Білика)	- Перший **соціально-психологічний** роман
"Місто" В.Підмогильного	- Перший **урбаністичний** роман
"Тигролови" І.Багряного	- Перший **пригодницький** роман

ЗНО В ОПИТУВАННЯХ
INSTAGRAM.COM/ZNOVOO

Цитати про письменників

Письменник	Цитата
Григорій Сковорода	«український Сократ», «український Горацій», «український Езоп»
І.Нечуй-Левицький	"Великий артист зору", "Всеобіймаюче око України" (І. Франко)
Панас Мирний	«Корифей української прози», "Перший симфоніст української прози" (О. Гончар)
Ольга Кобилянська	"Гірська орлиця", "Пишна троянда в саду української літератури" (М. Старицький)
Михайло Коцюбинський	"Великий сонцепоклонник"
Володимир Сосюра	«Глибинно-бентежний березень та замріяно прозорий вересень» (М. Стельмах)
М. Хвильовий	"Основоположник української прози XX ст."
Є. Маланюк	"Поет залізних строф"
Остап Вишня	«Король українського тиражу»
Іван Драч	«Сонячний поет»
В. Симоненко	"Витязь молодої української поезії"

Автобіографізм у творах

Назва твору	Автор
"Мартин Боруля"	І. Карпенко-Карий
"Intermezzo"	М. Коцюбинський
"Моя автобіографія"	Остап Вишня
"Зачарована Десна"	О. Довженко
"Три зозулі з поклоном"	Г. Тютюнник
"Тигролови" (І.Багряний — прототип Григорія Многогрішного)	І. Багряний

Прототипи

Назва твору	Автор	Прототип
"Кайдашева сім'я"	І. Нечуй-Левицький	Сім'я Мазурів, які проживали на кутку Солоному біля церкви й прославилися неспокійною вдачею, постійними колотнечами в родині. По вуличному їх називали Кайдашами.
"Мартин Боруля"	І. Карпенко-Карий	Прототип головного героя - батько драматурга Карпо Адамович, який прагнув домогтися визнання свого роду дворянським.
"Земля"	О. Кобилянська	Сім'я Жижиян із села Димки (Сава Жижиян — прототип Сави Федорчука, Михайло Жижиян — прототип Михайла Федорчука, Івоніка — Костянтин Жижиян, Маріука Магіс — прототип Рахіри.
"Тигролови"	І. Багряний	Прототипом Григорія Многогрішного є Іван Багряний.

Історичні періоди, зображені у творах

Період	Назва твору	Автор
1. Доба Київської Русі (1185 р.)	"Слово про похід Ігорів"	Автор невідомий
2. Національно-визвольна війна 1648-1656 років	1. "Чи не той то Хміль..."	Народна історична пісня
	2. "Маруся Чурай"	Л. Костенко
3. Доба Руїни (у творі - 1663 р.)	"Чорна рада"	П. Куліш
4. Коліївщина (1768 рік)	"Гайдамаки"	Т. Шевченко
5. До і після реформи 1861 року (скасування кріпацтва)	"Хіба ревуть воли, як ясла повні?"	П. Мирний та І. Білик
6. Після реформи 1861 року	"Кайдашева сім'я"	І. Нечуй-Левицький
7. Події кривавого наступу більшовиків у 1918 р. (16 січня)	"Пам'яті тридцяти"	П. Тичина
8. 20-ті роки XX ст. (українізація)	"Мина Мазайло"	М. Куліш
9. Доба тоталітаризму, культу особи Сталіна	"Тигролови"	І. Багряний
10. Друга світова війна (1939-1945 роки) (у творі 1941-1943 роки)	"Україна в огні"	О. Довженко

Псевдоніми письменників

Псевдонім	Справжнє прізвище
Олександр Олесь	Олександр Кандиба
Григорій Квітка-Основ'яненко	Григорій Квітка
І. С. Нечуй Левицький	І. Левицький
Панас Мирний	Панас Рудченко
Іван Білик	Іван Рудченко
І. Карпенко-Карий	І. Тобілевич
Леся Українка	Лариса Косач
Микола Хвильовий	М. Фітільов
Остап Вишня	Павло Губенко
Іван Багряний	Іван Лозов'ягін (Лозов'яга)

Марко Вовчок Марія Вілінська

Закохані пари

Герої	Назва твору	Автор
Ігор — Ярославна	"Слово про похід Ігорів"	автор невідомий
Еней — Лавінія	"Енеїда"	І. Котляревський
Наталка — Петро	"Наталка Полтавка"	І. Котляревський
Маруся — Василь	"Маруся"	Г. Квітка-Основ'яненко
Катерина — Іван	"Катерина"	Т. Шевченко
Оксана — Ярема	"Гайдамаки"	Т. Шевченко
Леся — Петро	"Чорна рада"	П. Куліш
Карпо — Мотря	"Кайдашева сім'я"	І. Нечуй-Левицький
Лаврін — Мелашка	"Кайдашева сім'я"	І. Нечуй-Левицький

Жанри творів

Назва твору	Жанр
"Енеїда" І. Котляревський	бурлескно-травестійна поема
"Наталка Полтавка" І. Котляревський	соціально-побутова драма
"Маруся" Г. Квітка-Основ'яненко	перша україномовна соціально-реалістична сентиментальна повість
"Гайдамаки" Т. Шевченко	революційно-романтична, історико-героїчна поема, перший український історичний роман у віршах
"І мертвим, і живим..." Т. Шевченко	послання (громадянська + патріотична лірика)
"Чорна рада" П. Куліш	перший український історичний роман-хроніка
"Кайдашева сім'я" І. Нечуй-Левицький	соціально-побутова повість
"Хіба ревуть воли, як ясла повні?" П. Мирний, І. Білик	соціально-психологічний роман (роман з народного життя)
"Мартин Боруля" І. Карпенко-Карий	трагікомедія
"Мойсей" І. Франко	філософська поема
"Лісова пісня" Леся Українка	драма-феєрія
"Місто" В. Підмогильний	урбаністичний роман
"Мина Мазайло" М. Куліш	сатирична комедія